

Biologiskt kulturarv gynnas av bränning och markstörning

Foto: Krister Larsson

Krister Larsson

Slätterängarnas blommor och åkerogräs som klätt och blåklint är självklara och uppskattade delar av vårt kulturarv och det finns en stor insikt om att det krävs en traditionell skötsel för att de ska leva vidare. Många andra miljöer för växter och djur i det gamla bondesamhället är mer bortglömda trots att de hyser en lång rad hotade arter. Här ges exempel på två aktiviteter, vårbränning och olika typer av markstörning, som måste öka rejält i omfattning för att många av kulturlandskapets växter och djur ska kunna överleva i det halländska landskapet.

Vårbränning

Vårbränning var förr vanligt av ljunghedar, åkerkanter, ohävdade ängar och många andra marker med grov vegetation, men har nästan helt upphört. Många äldre slättbönder har beskrivit hur de ännu på 1930-talet såg rök på många ställen i öster från ljunghedarbränningar

”Tönnersjömålet” är ett militärt övningsfält öster om Halmstad där skyddsavbränning av 200 ha hed och myr görs varje år. På bilden ses hårginstens (*Genista pilosa*) gula mattor på de brända markerna. Sprängningar och annan övningsverksamhet skapar grusblottor där många sällsynta insekter lever. Foto: Krister Larsson.

Cypresslummern (*Diphasiastrum tristachyum*) och mosippa (*Pulsatilla vernalis*) är två botaniska rariteter som trivs på Tönnersjömålet's hårt brända hedar. Foto: Krister Larsson.

i skogsbygden när de arbetade med vårbruket på åkrarna. Regelbunden bränning skapar blomsterrika marker med ett mycket rikt insektsliv och motverkar även de negativa effekterna av försurning och kvävenedfall. För många av ljunghedarnas arter är bränning rent av viktigare än bete och många växter och djur i slåtterängar gynnas också av bränning, som kräver mycket mindre arbete än slåtter.

På Fjärås bräcka har stora ljunghedar restaurerats där det tidigare växte äldre tallskog. Hedarna till vänster på bilden brändes några månader tidigare och redan samma höst färgades heden vackert violett av ljungens blommor. Foto: Krister Larsson.

På de betade hedarna på Fjärås bräcka finns äldre grustäkter där kornas tramp skapar solbelysta grusslänter. Dessa hedar tillhör de mest värdefulla i Sverige för insekter och i grussläntens finns tusentals bohål för många arter, t ex sandsteklar. Foton: Krister Larsson och Krister Hall (th).

Grusblottor för värme och bon

Idag går nästan alla transporter på hårdbelagda vägar medan de förr gick i stråk över markerna. Slitaget från hovar, klövar och järnsockda hjul skapade breda stråk med blottad sand och grus med ett myller av liv. Solbelysta partier med blottad sand eller grus har ett mycket gynnsamt lokalklimat där värmekrävande arter kan överleva på våra kalla breddgrader. Exemplevis många fjärilslarver

måste få upp kroppsvärmen för att matsmältningen ska fungera och lägger sig gärna på sådana ställen och suger åt sig värme. Det finns också ett stort antal insekter som gräver ut sina bon i soliga blottor med sand eller grus och som numera har akut bostadsbrist.

Dagens grustäkter är ofta värdefulla miljöer för dessa arter, men efter avslutad täkt sker normalt en brutal "återställning" när grusbranter släntas ut och täcks av ett tjockt matjordslager – och det biologiska livet utarmas.

Vi är på gång

Vårbränning och markstörning med grävmaskiner sker idag på alltfler naturreservat och andra skyddade områden i Halland för att gynna hotade arter och bevara en del av det biologiska kulturarvet från tiden före industrisamhällets framväxt.

Ena av de insekter som gynnas av blottade sandytor är bivargen (*Philanthus triangulum*). Här på väg hem efter en lyckad fångst av ett bi. Foto: Krister Hall

